

Pomyslná společenství

Benedict Anderson

klíčová slova:

nacionalismus, národ, náboženské společenství, dynastické společenství, pojetí času

obsah:

Autor se sebevědomě pouští do pokusu vyslovit alespoň nějakou definici „národa“, když před tím konstatuje, že jde o pojem velmi nejasný a tuto nejasnost demonstruje četnými citacemi:

Tak jsem donucen k závěru, že nelze podat žádnou „vědeckou definici“ národa, přestože tento fenomén existoval a existuje.

Národnost či národní identita je stejně jako nacionalismus určitým druhem kulturního artefaktu.

Nacionalismus je patologie moderního historického vývoje.

Podstatou národa je, aby všichni sdíleli mnohé a také aby všichni leccos zapomněli.

Nacionalismus není probuzením národů k sebevědomění: vynalézá národy tam, kde neexistují.

Národ existuje, pokud se významný počet lidí v nějakém společenství domnívá, že tvoří národ, nebo se chová tak, jako by tvořil národ.

Sám autor pak uzavírá tuto část vlastní formulací národa: národ je pomyslné politické společenství – a to existující v představách jako společenství ze samé své podstaty vnějškově ohraničené a svrchované. Pomyslné společenství je zde užíváno jako limitní prvek omezující společenství, které se může stát národem teprve tehdy, když si každý z jeho příslušníků je schopen představit, že je příslušníkem pospolitosti s lidmi, které nikdy osobně nepoznal a nepozná a kteří žijí na teritoriu, které si může rovněž pouze představovat. Jak je z uvedené definice zřejmé jde o pojem výrazně abstraktního charakteru. Autor se v článku snaží své chápání národa dále konkretizovat a to na základě vysoce sofistikovaného rozboru zrodu myšlenky nacionalismu. Autor tak činní na základě sekularizace společnosti, rozpadu dynastických říší a proměně chápání času, jenž vzájemně úzce souvisí. Netvrdí že nástup nacionalismu je přímým důsledkem těchto skutečností, spíše upozorňuje na to, že na jejich základě vznikla nová situace, jenž vytvořila prostor pro vznik nacionalismu. V případě nástupu sekularizace společnosti poukazuje autor především na význam objevitelských výprav do mimoevropského světa, které rozšířili představu možných forem lidského života a také úpadek posvátných jazyků a jejich nahrazení národními jazyky (*umožněno rozvojem knihtisku*). V případě úpadku legitimacy monarchistického zřízení autor neuvádí konkrétní důvody, pouze konstatuje, že ho lze v Evropě zaznamenat od poloviny 17. století. Z pod těchto poměrně dobře viditelných společenských změn autor odkývá změnu daleko hlubší, jíž je obecná změna vnímání světa a času. Od tohoto období začíná být čas chápán jako prázdný, homogenní plynoucí stále dopředu a člověk již nežije s představou jeho konce v kterémkoliv

časovém okamžiku. V jednom čase lze vidět odehrání více událostí. A právě tato změna byla dle autora tím zásadním zlomem v tom, aby člověk mohl začít chápat pospolitost, jak on sám uvádí „pomyslně“ s jinými, neznámými a co víc pravděpodobně nikdy nepoznatelnými lidmi žijícími třeba i ve značné vzdálenosti od sebe.

komentář:

Daný příspěvek mě velmi zaujal a do jisté míry až překvapil. Na pozadí přečteného a taktéž výše popsaného mi vyvstala vzpomínka na informaci snad ještě ze střední školy. Informace o nahlížení Rakouska-Uherska na území dnešní České republiky a na jeho obyvatelstvo, jako na obrovskou směs zcela drobných národnostních menšin. Při otázce co formuje český národ, českou národnost, člověka asi nejsilněji zaujme především jazyk a území. Ale v souvislosti s lehce ironickým pohledem habsburské monarchie mě napadá, že jazyk není zas tak jednoznačným pojítkem našeho národa. Pokud může rozdíl mezi češtinou a slovenštinou indikovat odlišné národy, co rozhodne o tom, že rozdíl mezi brněňštinou, východočeštinou, chodštinou, slezštinou, hanáčtinou, vizovičtinou, pražštinou a třeba jihočeštinou k tomu ještě dostatečné nejsou. Článek je zajisté velmi cenný z pohledu osvětlení nástupu nacionalismu na světovou scénu. K tomu snad ani žádné polemiky nejsem schopen, ale článek pro mě otevírá nové otázky. Jak velký může vůbec národ být? Jaký vztah je mezi národností a místním/regionálním patriotismem? Kolik národů by bylo možné podle definice národa v tomto článku vymezit v České republice?

The Renaissance of Nationalism

Nuala C. Johnson

klíčová slova:

nation, nation-building, linguistic, nation history, symbology, gender, territory

obsah:

Článek jak svou formou, tak také obsahem navazuje na příspěvek předešlý. Opírá se o výše vymezené „pomyslné společenstva“ a snaží se je podepřít konkrétními stavebními prvky. Mezi hlavní národ tvořící stavební kameny řadí společnou historii, společné vzpomínky, zvyky, kulturu, tradice a symboly. Ty následně odvozuje primárně z jazyka, významných historických i současných velikánů jakéhokoliv zaměření, dále ze soch, památníků, muzeí či jakýchkoliv jiných veřejných zhmotnělých symbolů a samozřejmě z území. Příspěvek se snaží ke každému zmíněnému stavebnímu kamenu formující národ doplnit příklad zejména z východní Evropy nebo také Belgie či Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Jeho základním motivací je zpochybnit očekávání úpadku významu nacionalismu po konci studené války a dokonce navíc upozornit i na další možný nárůst jeho intenzity i v souvislosti s veřejným odporem proti globálně šířící se anonymitě modernity.

komentář:

V silném protikladu k předešlému příspěvku musím konstatovat, že tento ve mně takové zaujetí nevzbudil. Do jisté míry konstatuje obecně užívané pojetí národa. Domnívám se, že občané malých států, či příslušníci méně početných národností si tyto stavební kameny národa uvědomují dostatečně silně. Čeština zažila v období národního obrození přímo na vlastní kůži sílu jazyka na uvědomění si vlastní identity, posun interpretace některých historických faktů v období socialistického Československa nám opět ušetřil přímou zkušenost jak na poli hrdinských velikánů, tak hmotných symbolů na veřejnosti. Navíc bych řekl, že tyto záměrné manipulace s hodnotami společnosti nejsou v případě české společnosti ani zdaleka za námi a jejich nové usazení a zformování si pravděpodobně vyžádá výměnu několika generací. Pouhé současné dění poukazuje hned na několik hodnotových nejasností. Téměř 20 let po odklonu od ideologicky nazíraných hodnot nedokážeme říci, kým jsou bratři Mašínové a při zřizování Ústavu pro výzkum totalitních režimů došlo k rozdělení i Ústavního soudu. Rozhodně nechci polemizovat s tím, že nacionalismus nebyl v historii samostatného Československa potažmo České republiky jednou ze zásadních hybných sil, ale nejsem zcela ve shodě s demonstrováním přetrvávající silnou rolí nacionalismu na příkladu rozpadu Sovětského svazu. Zcela mimo tuto myšlenku mě ještě napadá otázka, jaký vliv by podle dané autorky mělo přebírání severských mýtů Waldorfských škol do výuky na národní identitu českých dětí.

otázky:

Do jaké míry byl rozpad SSSR spojen s nacionalismem malých států?

Jakým směrem se bude dále do budoucna vyvíjet síla nacionalismu?

Kolik samostatných národů (*maximum*) by bylo možné identifikovat v ČR?

Pokud je nacionalismus základním stavebním prvkem dnešních národních států, co je tímto prvkem u mnohonárodnostních států?